

ІСТОРИЧНА БІОГРАФІСТИКА

УДК 94 (477.83/.86): 329.78: 796.41 "1930"

СНЯТИНСЬКИЙ "СОКІЛ" І ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛІСТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ ВАСИЛЯ АНДРУСЯКА В 1930-х рр.

Андрій КОРОЛЬКО, Василь БУРДУЛАНЮК

*ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
кафедра історії України,
вул. Шевченка 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: korolko_andr@ukr.net*

У статті проаналізовано зміст та основні форми діяльності осередку українського спортивного товариства "Сокіл" у м. Снятині, представлено передумови зародження сокілства в краї на початку ХХ ст., простежено процес створення сокілського осередку в місті в першій половині 1930-х рр., охарактеризовано практичну роботу товариства, висвітлено діяльність найвідомішого його члена Василя Андрусяка (1915–1946). Автор зауважує, що В. Андрусяк хоча й не був головою товариства, проте відзначався енергійною громадською роботою, показував хороші спортивні результати з легкої атлетики, лижного спорту та плавання. Це стало хорошою основою для національно-патріотичного виховання молодого хлопця та важливим чинником у формуванні його націоналістичного світогляду.

Ключові слова: "Сокіл", "Сокіл-Батько", Василь Андрусяк, Покуття, сокілський рух, спортивне змагання.

Наприкінці 1877 р. на західноукраїнських землях за ініціативою українських громадських діячів Володимира Лаврівського та Василя Нагірного почалася пропаганда заснування пожежних товариств на зразок всеслов'янського товариства "Сокіл". У липні 1892 р. у м. Львів відбулися підготовчі збори з питання заснування товариства "Сокіл". Перший його статут був затверджений міністерством внутрішніх справ 26 липня 1893 р. і Галицьким Намісництвом 3 серпня 1893 р. З початку своєї діяльності товариство мало назву "Пожежне товариство "Сокіл", з 1908 р. – "Гімнастично-пожежне товариство "Сокіл", з 1 червня 1935 р. – "Українське спортивне товариство "Сокіл-Батько".

Метою статті є комплексне дослідження змісту та основних форм діяльності осередку українського спортивного товариства "Сокіл" у м. Снятин. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: показати передумови зародження сокілства в краї на початку ХХ ст.; простежити процес створення сокілського осередку в місті в першій половині 1930-х рр.; охарактеризувати практичну роботу товариства; висвітлити діяльність найвідомішого його члена Василя Андрусяка (1915–1946).

У радянський час дослідження сокілського руху майже не торкались, оскільки ці товариства вважались буржуазно-націоналістичними. До того ж працям цього періоду притаманна політична заідеологізованість, спрощений і викривлений підхід до форм та методів діяльності тогочасних українських громадсько-культурних та політичних організацій і партій.

У часи незалежної Української держави з'явилося чимало публікацій з вивчення цієї проблеми. Розглядаючи український пожежно-гімнастичний і спортивний рух наприкінці ХІХ – першої третини ХХ ст., торкаються діяльності товариства "Сокіл" І. Андрухів¹, Б. Коверко². Найбільше уваги приділили висвітленню проблеми: М. Трофим'як³, який звернув увагу на витоки, ідеологічні засади та розвиток сокілських товариств в австрійський і польський періоди;

¹ Ігор Андрухів, *Українські молодіжні товариства Галичини: 1861–1939 рр.* (Івано-Франківськ, 1994).

² Богдан Коверко, "Сокільський і січовий гімнастичний рух у Галичині на початку ХХ століття", у *Традиції фізичної культури України: зб. наук. статей* (1997): 62–74.

³ Богдан Трофим'як, *Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини (друга пол. ХІХ – перша пол. ХХ ст.)*. (Тернопіль: Економічна думка, 2001), 61–209.

О. Вацеба⁴, що розглянула сокільський рух у Галичині як провідну ланку українського спортивно-гімнастичного руху Західної України; А. Сова, який досліджував символіку цього товариства, розкрив його структуру, протипожежну та гімнастичну діяльність, соціально-економічну, політичну та культурно-освітню роботу на Дрогобиччині⁵. Характеризуючи січовий рух у Східній Галичині й Північній Буковині на початку ХХ ст., дослідник М. Гуйванюк торкнувся стосунків товариства “Січ” з пожежно-гімнастичною організацією “Сокіл”⁶.

Важливим джерелом для вивчення проблеми є неопубліковані матеріали, які зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Львові. Ми опрацювали звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів українського спортивного (пожежно-гімнастичного) товариства “Сокіл” у м. Снятин, с. Стецева і с. Тулуків Снятинського повіту. Інший корпус первинних джерел статті становить преса досліджуваного періоду – публікації часопису “Сокільські Вісти. Орган українського сокільства” (1928–1939 рр.), де міститься інформація про керівний осередок і практичні кроки діяльності українського спортивного товариства “Сокіл” у Снятині, спортивні результати його членів, зокрема Василя Андрусика.

Незважаючи на те, що на початку ХХ ст. у Снятинському повіті не зафіксовано жодного сокільського осередку, все ж були спроби їх заснувати і навіть деякі з них короткий час діяли. Серед архівних документів ЦДАІЛ України зберігся єдиний лист від 28 липня 1909 р. про бажання снятинської громади заснувати товариство: “Отсим доносимо Вам що маємо охоту заложити у нас в Снятині філію Сокола і просимо ласкаво о уділення нам ближших інформацій в сій справі і прислане одного примірника статута <...>”⁷. Однак більше даних про діяльність снятинського “Сокола” на початку ХХ ст., на жаль, не знайшли. Спробували заснувати пожежно-гімнастичне товариство жителі с. Стецева Снятинського повіту. Так, у листі до “Сокола-Батька” від 20 березня 1910 р. громада села просила вислати статут товариства: “Ми ... хочем запровадити собі також Товариство гімнастичне Сокол, бо скріз по селах є такі Товариства”⁸. Перші загальні збори філії “Сокіл” відбулися 8 і 10 травня 1910 р. До складу товариства вписалось 50 членів, які просили допомогти в організації пожежної справи, оскільки села Снятинщини охоплені підпалами. Перше завдання, яке ставило перед собою товариство, – це закупівля устаткування (сикавка), яке б мало стати головним у гасінні пожеж⁹.

Вир Першої світової війни (1914–1918) і національно-визвольних змагань західних українців (1918–1923) спричинили занепад організаційної і практичної діяльності пожежно-гімнастичного товариства “Сокіл”. Якщо напередодні війни у 1914 р. існувало 974 осередки товариства по всій території Східної Галичини, то у 1923 р. – лише 4¹⁰. Старі довоєнні сокільські кадри зазнали відчутних втрат, опинившись на полях змагань, частина з них покинула рідні землі, подавшись на чужину¹¹.

⁴ Оксана Вацеба, *Нарис з історії західноукраїнського спортивного руху*. (Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997); Оксана Вацеба, “Сокільський рух в Галичині наприкінці ХІХ – початку ХХ ст.”, у *Сокіл-Батько: Спортивно-руханкове товариство у Львові: Альманах 1894–1904* (1996): 19–22.

⁵ Андрій Сова, “Прапорництво українського пожежно-спортивного товариства “Сокіл” у Галичині (1894–1939)”, *Наукові зошити історичного факультету. Львівський національний університет імені Івана Франка* 8.2 (2006): 225–241; Андрій Сова, “Діяльність українських товариств “Сокіл” на Дрогобиччині.” *Дрогобицький краєзнавчий збірник* ІХ (2005): 356–372.

⁶ Микола Гуйванюк, *Січовий рух у Галичині й Буковині (1900–1914)*. (Чернівці: Зелена Буковина, 2009).

⁷ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., Центральный державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАІУЛ), ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 1, 1 зв.

⁸ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості на букви “Стар – Ста”. 1903–1934 рр., ЦДАІУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 675, арк. 19–20.

⁹ *Ibid.*, арк. 22, 22 зв., 24, 24 зв.

¹⁰ Ігор Федів, “Від 1894 до 1934 року (Кількість гнізд Сокола-Батька)”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 6, червень (1934): 11; Степан Гайдучок, “Деякі цифри про сокільську організацію за 35 літ”, *Сокільські Вісти* 9, вересень (1929): 8–9.

¹¹ Богдан Трофим’як, *Гімнастично-спортивні організації в національно-визвольному русі Галичини (друга пол. ХІХ – перша пол. ХХ ст.)*, 133.

Нова сторінка розвитку українського сокільства отримала продовження у міжвоєнний період. З приходом польської влади діяльність вітчизняних товариств переходить в інший формат, треба було пристосовуватися до нових реалій, змінювати форми роботи. Штучні перепони та утиски українського сокільства з боку окупаційної влади не стали на заваді конкретним заходам Старшини щодо організаційного зміцнення, поширення та ефективності діяльності повітових товариств, сокільських гнізд на місцях.

За підрахунками активного діяча сокільського руху на Снятинщині І. Павлюка у середині 1930-х рр. осередки товариства функціонували у м. Снятин, м. Заболотів, с. Демичі (передмістя Заболотова, нині входить до складу селища міського типу Снятинського району Івано-Франківської обл. – А. К.), с. Тулукив, с. Вовчківці¹². Результати спортивних змагань осередків товариства постійно друкувалися у часописі “Сокільські вісті”. Серед шістнадцяти округів населені пункти краю входили до п’ятнадцятого округу (м. Снятин, с. Демиче, с. Тулукив, с. Тростянець)¹³.

Своєю активністю вирізнявся снятинський “Сокіл”, який за новими статутом про молодіжні товариства у польській державі був заснований у 1933 р. Передувало цьому лист-прохання від 28 серпня 1932 р. одного з членів-засновників Олександра Андрусика до “Сокола-Батька” у Львові про вислання статутів та додаткової інформації про закладання осередку¹⁴. Документи стосовно заснування провід снятинського “Сокола” одержав восени 1932 р., адже в наступному листі від 31 січня 1933 р. місцевий активіст Семен Александрук повідомив головний осередок про оформлення п’яти примірників статуту 10 членами-засновниками і надіслання їх до президії Станіславівського воєводства, однак відповіді не отримали, “... тому підписаний просить о надіслання інформації що даліше робити, щоби Товариство оснувати і не попасти в конфлікт з владою на основі нового закону про Товариства, якого підписаний не знає”¹⁵. Однак з колективного листа проводу руханкового товариства “Сокіл” від 7 червня 1933 р. за підписом Семена Александрuka і Олександра Маслянки дізнаємося, що документи про реєстрацію товариства затверджені президією Станіславівського воєводства 31 грудня 1932 р. Обраний перший склад старшини товариства: Семен Александрук (голова), Теодозій Комаринський (заступник голови), Олександр Маслянка (секретар), о. Михайло Фелицький (скарбник), Василь Радевич (господар), Микола Якимець (заступник секретаря), Васирина Томаш, о. Ілля Оренчук, Микола Крикливець і Олекса Матеїк. Члени місцевого осередку просили керівництво “Сокола-Батька”: надіслати часопис “Сокільські Вісті”, печатку новоствореного товариства та 50 членських квитків і спортивний підручник; надати інформацію про носіння одностроїв, ведення пожежно-гімнастичних і спортивних вправ¹⁶. Відповідь на запит снятинського “Сокола” не забарилася. Старшина “Сокола-Батька” підготувала рекомендації стосовно початкової стадії роботи місцевого осередку, зокрема: потрібно зосередити увагу на організації праці молодих людей віком від 14 до 18 років, ведення “правильної руханки”; придбати спортивний інвентар – “рухівню” (гімнастичний майданчик) і “площу” (спортивний майданчик під відкритим небом); не є обов’язковим виконання пожежно-гімнастичних вправ; виховувати членів на засадах сокільської ідеології. Ведення вправ слід здійснювати в простих сокільських руханкових одностроях, оскільки парадний одяг товариства ще не затверджений польською владою. У справі замовлення видань товариства і печаток, “Сокіл-Батько” надіслав бланки цінників і членських внесків (“складанок”)¹⁷.

¹² Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості с. Тулукив. 1930–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 708, арк. 53.

¹³ “Суперництво 1937 (Стан точкування з дня 20. IV. 1937),” *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 5, травень (1937): 2; “Суперництво 1938. (Стан точкування з дня 30. червня. 1938.)”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 7, липень (1938): 5.

¹⁴ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 2, 2 зв.

¹⁵ *Ibid.*, арк. 3.

¹⁶ *Ibid.*, арк. 4, 4 зв.

¹⁷ *Ibid.*, арк. 5.

Про кількість проведених загальних зборів товариства до початку Другої світової війни нам невідомо. Перші задокументовані загальні збори снятинського “Сокола” отримуємо за 2 червня 1935 р., про що 20 червня місцевий осередок повідомив “Сокола-Батька” у Львові. Серед головних питань, винесених на засідання, були такі: звіт з діяльності старшини товариства; виступ членів контрольної комісії; вибір керівного осередку. Звіт про діяльність організації виголосив С. Александрук. За поточний рік старшина відбула 4 засідання та влаштувала один фестин і одну виставу, передплачувала часопис “Сокільські вісти” та закупила підручники для впровадження спортивної руханки. Прибуток каси товариства становив 63 зол. 19 сот., а витрати – 40 зол. 55 сот. Опісля виступив член контрольної комісії М. Крикливець, який повідомив, що порушень у діяльності товариства не виявлено. На внесення Михайла Зінковського одногolosно обрано новий склад старшини снятинського “Сокола”: Семен Александрук, Антін Лукавецький, Дмитро Печенюк, Михайло Зінковський, Минодора Костинюк, Олександр Маслянка, Сильвестр Ляшкевич, Василь Ляшкевич; члени контрольної комісії – о. Ілля Оренчук, Теодозій Комаринський, Микола Крикливець. Серед інших рішень сокільського гнізда прийняті такі: за вказівкою С. Александрюка, приміщення “Сокола” має знаходитися і надалі в будинку читальні “Просвіти”; щомісячні членські внески мають становити 10 сот., для тих, хто хоче записатися, вступна вкладка – 20 сот., для “членів спомагаючих по 2 зол. річно”; періодичні збори мають відбуватися в неділю, а також у великі церковно-релігійні свята, о 16 год; головою секції відбиванки (волейболу) обрано Василя Москалика¹⁸.

Снятинський “Сокіл” у практичній роботі спеціалізувався на організації легкої атлетики, плавання (“пливацтво”), лижного спорту (“лещетарство”) та гри волейбол (“відбиванка”).

Зокрема, у липні 1937 р. у м. Снятин члени товариства на проведених кущових змаганнях з легкої атлетики показали такі кращі результати: чоловіки зі штовхання кулі (“стусан кулею”) – 9,70 м, а жінки – 7 м; жінки з метання спису (“стусан ратищем”) – 21 м¹⁹. 7 жовтня 1937 р. снятинський “Сокіл” влаштував змагання з кросу (“біг навпростець”), у якому взяло участь 17 спортсменів: 10 хлопців-“побратимів” брали участь у змаганні на дистанції 2 км, 7 дівчат-“посестер” (А. Москалик, С. Чорнушка, Василівич, Дутчак, Радевич, Бурачинська, Камад) – 1 км. Крос на 2 км переміг Новоженюк. Керівний осередок сокільського гнізда у повідомленні до “Сокола-Батька” так описав цю перемогу спортсмена: “Побратими 2 км: (стартує 10, а біг кінчить 7). Зараз по старті Захаркевич перед Драбовецьким, Москаликом II і Новоженюком і так біжуть до 1 200 м, де Москалик, а потім Новоженюк лишають Драбовецького і зближуються до Захаркевича і на 1 300 м Новоженюк минає Москалика, а пізніше Захаркевича і провадить до мети свobodно з великою перевагою, а біг кінчить знаменитим фінішем. Борба о 2 місце межі Захаркевичом, а Москаликом II є дуже гостра, котру виграє Москалик II. Остаточні висліди бігу: 1) Новоженюк 7:13, 2) Москалик II 7:30, 3) Захаркевич 7:35, 4) Опарук 8:00, 5) Драбовецький 8:02, 6) Дутчак, 7) Фрондзей”. Перемогу серед дівчат здобула Анна Москалик (“Біг виграє Москалик А. в знаменитім часі 4:10, о 15 м. перед Чернушкою, котра єї атакувала на фінішу і Василівич. Треба підчеркнути, що траса була дуже трудна з ріжними природними перешкодами і рівно 1 км відмірана”)²⁰.

У червні 1935 р. у товаристві було введено навчання з плавання²¹. Якщо станом на червень 1935 р. вмiли плавати 10 членів²², то на вересень 1937 р. цим видом спорту займалися 100 членів; серед кращих спортсменів вирізнялися результатами Василь Андрусак, Василь Ра-

¹⁸ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 7, 7 зв.

¹⁹ “Зі сокільського життя. Легко-атлетичні змагання. Снятин”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 8, серпень (1937): 7.

²⁰ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 39; “Зі сокільського життя. Біги навпростець. Снятин”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 11, листопад (1937): 5.

²¹ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 11, 11 зв.

²² *Ibid.*, арк. 11 зв.

девич, Василь Камад, Микола Фрондзей, Омелян Новоженюк, Микола Яшук, Ясінський і Бордун²³. 27 червня 1937 р. снятинський “Сокіл” за участі коломийського осередку організував плавальні змагання на р. Прут із таких видів: довільний стиль на 100 м, плавання на спині (“пливачтво горілиць”) на 50 м, класичний на 200 м та естафета 4x100 м. Переможцями стали коломийці²⁴. 19 серпня 1937 р. були проведені внутрішні плавальні змагання на 100 і 200 м²⁵.

З-поміж колективних видів спорту снятинський “Сокіл” уподобав волейбол (“... відбиванка знаходить широке зрозуміння серед членів”)²⁶. При волейбольній секції, яку очолював Василь Москалик, діяли три гуртки. Рівень гри відзначався як “досить добрий”²⁷. Влітку 1935 р. команда відіграла низку матчів з молодіжними колективами повіту, які представляли товариство “Каменярі”. Зокрема, зіграла три матчі з командою с. Тулукив (24:30, 32:28, 30:17), по одному – із с. Орелець (22:30) і волейбольною дружиною передмістя Августдорф (18:30)²⁸. 11 квітня 1937 р. волейбольна команда м. Снятин провела тренувальні збори в с. Тулова, де зіграла з “дружинами відбиванковими” товариств “Сокіл” с. Тулукив, “Рідна школа” с. Орелець і місцевого “Каменярі”. 9 травня 1937 р. снятинські соколята перемогли на окружних змаганнях у м. Косів²⁹. 21 червня 1937 р. у м. Снятин команда програла матч коломиянам³⁰. Протягом літа 1937 р. сокільська волейбольна дружина брала участь у 11 спортивних двобоях, з яких 5 – команди спортивних товариств, 2 – волейбольна команда передмістя Августдорф; взяла участь в окружних змаганнях у м. Косові, де місцевій команді програла, а з с. Пістинь Косівського повіту перемогла³¹. 24 липня 1938 р. у м. Снятин відбулись окружні змагання товариства “Сокіл” з “відбиванки”, в яких брали участь команди з міста, с. Тулукив Снятинського і м. Кути Косівського повітів. Результати суперництва такі: Снятин – Тулукив 2:0 (15:3, 15:7); Тулукив – Кути 2:0 (15:2, 15:6); Снятин – Кути 2:0 (15:6, 15:3). Першість округи здобув снятинський “Сокіл”³².

Серед зимових видів спорту членами культивувався лижний спорт. На районних змаганнях з “лещетарства” в лютому 1935 р. снятинським “Соколом” здобуто перше місце³³. Команда товариства у складі Василя Касіяна, Романа Бурачинського, Івана Бабука та Василя Андрусяка взяла участь у лижних змаганнях, які відбулися 15–16 лютого (за іншими даними, 11 лютого³⁴) 1937 р. в Косові. Загальна протяжність лижної “прогульки” становила 108 км³⁵.

Особливо плідною була співпраця снятинського “Сокола” з відповідним товариством у Косові. Десять членів сокільського гнізда брали участь у легкоатлетичних (1935), пізніше у лижних (14 лютого 1937 р.) змаганнях та грі у волейбол (1937). Усі спортивні заходи відбувалися у м. Косів³⁶. Проте наприкінці липня 1937 р., звітуючись перед “Соколом-Батьком”, осередок товариства дорікнув косівському в байдужості стосовно проведення окружного

²³ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 35.

²⁴ Ibid., арк. 34, 34 зв.; “Зі сокільського життя. Плавацькі змагання. Снятин”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 8, серпень (1937): 8.

²⁵ Ibid., арк. 40, 40 зв.

²⁶ “Зі сокільського життя. Снятин”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 12, грудень (1935): 4.

²⁷ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 11.

²⁸ Ibid., арк. 9, 9 зв.; “Зі сокільського життя. Снятин”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 12, грудень (1935): 4.

²⁹ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 34.

³⁰ Ibid., арк. 34 зв.

³¹ Ibid., арк. 22, 22 зв.

³² “Зі сокільського життя. Окружні першенства у відбиванці. Снятин”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 8, серпень (1937): 5.

³³ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАЛ України, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 10, 10 зв.

³⁴ Ibid., арк. 30.

³⁵ Ibid., арк. 16, 30, 40, 40 зв.

³⁶ Ibid., арк. 16, 34; “Зі сокільського життя. Снятин”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 12, грудень (1935): 4.

сокільського свята у Снятині 28 серпня 1937 р.: “Бажаним було би конче відбути Окружне Со-кільське Свято, але окр. гніздо в м. Косові ставиться до тої справи байдуже”³⁷. Діячі товариства займалися і культурно-освітньою роботою, для прикладу, 13 квітня 1938 р. зусиллями місцевого “Сокола” у місті зорганізовано Шевченківське свято³⁸, 24–26 серпня 1937 р. проведено пі-шу паломницьку екскурсію до с. Зарваниця³⁹.

Окремо слід звернути увагу на діяльність найвідомішого члена цього товариства Василя Андрусяка (1915–1946), який у роки Другої світової війни, представляючи національно-ви-звольний рух Опору, став командиром сотні УНС “Змії”, курінним куреня “Скажені”, коман-диром Станіславського ТВ-22 “Чорний ліс”, полковником УПА. Помилковим є твердження ук-раїнського діаспорного дослідника Михайла Бажанського, що Василь Андрусяк очолював сня-тинський “Сокол” у другій половині 1930-х рр.⁴⁰. Переглядаючи звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність осередку товариства в місті, нами не виявлено цього факту.

У перші роки діяльності осередку В. Андрусяк не входив до керівного складу товариства. Натомість, у 1935 р. його батько Василь Андрусяк (за професією столяр) включений до про-воду снятинського “Сокола”, виконуючи функції чотаря⁴¹. Згідно зі звітом загальних зборів то-вариства від 26 січня 1936 р., дізнаємося, що і батько, і син увійшли до керівного складу місце-вого гнізда: перший став “господарем”, а другий – “виховником”⁴². На початку 1937 р. Василь Андрусяк, як і Семен Александрук, Тарас Керницький, Михайло Зінковський, Минодора Кос-тинюк, Регіна Горук, Михайло Грибовський, увійшов до вужчого керівного складу товариства – старшини⁴³.

Василь Андрусяк відзначався своєю активною громадянською позицією та організатор-ськими здібностями. Зокрема, на загальних зборах від 27 серпня 1935 р. під час дискусії сто-совно розширення складу місцевого осередку він підтримав Дмитра Печенюка, котрий про-понував, з огляду на невелику кількість членів товариства, приєднувати до лав нових представ-ників через улаштування забав для молоді. В. Андрусяк додав, що кожен з активістів має привести хоча б одну людину до рядів снятинського “Сокола”⁴⁴. У 1936 р. Василь Андрусяк очолював волейбольну секцію товариства. За його безпосередньої участі було проведено 11 змагань, члени гуртка виконали 250 годин систематичних вправ із цього виду спорту. Однак на засіданні загальних зборів товариства від 17 січня 1937 р. дорікнув, що для більш профе-сійної підготовки з волейболу не вистачає фахового інструктора, спортивного залу і літнього майданчика для тренувань. На цих зборах він був також незадоволений роботою снятинського “Сокола” в 1936 р., стверджуючи, що “... не всі члени звичайні працювали в Товаристві хочая є обов'язком всіх членів працювати в товаристві як не в ділянці спорту то в ділянці культурно освітній”⁴⁵. Після завершення спортивних змагань з лижного спорту, які відбулися 15–16 лю-того 1937 р. у м. Косові, він брав участь у робочій нараді сокільських гнізд Косова, Кут, Ко-ломиї, Снятина, с. Тулукова, на якій вирішено наступні окружні змагання проводити у м. Снятин⁴⁶.

³⁷ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у міс-цевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 34, 35.

³⁸ “Зі сокільського життя. Снятин”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 5, травень (1938): 6.

³⁹ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 36.

⁴⁰ Михайло Бажанський, *Вічно житимуть... Постаті від зарання історії, аж до найновіших часів: Біографічний словник*. (Детройт, 1984); Микола Когут, *Командир Різун. До 55-х роковин загибелі полков-ника Василя Андрусяка-“Різун” (11.01.1915 – 24.02.1946)*. (Дрогобич: Відродження, 2001), 6.

⁴¹ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місце-вості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 14.

⁴² *Ibid.*, арк. 15.

⁴³ *Ibid.*, арк. 23 зв.

⁴⁴ *Ibid.*, арк. 7, 7 зв.

⁴⁵ *Ibid.*, арк. 22 зв., 23.

⁴⁶ *Ibid.*, арк. 16.

Він показував хороші спортивні результати з легкої атлетики, лижного спорту та плавання. Зокрема, центральний друкований орган “Сокола-Батька” “Сокільські вісти” відзначив його високу оцінку з метання ядра (“стусан кулею”) – 9,26 м, який показав 21 серпня 1935 р. на спортивних змаганнях у м. Снятин⁴⁷, хоча того ж року у стрибках у довжину досягнув тільки п’ятого результату – 4,32 м (найвищий у Миколи Фрондзея – 5,20 м.)⁴⁸. Як уже зазначалося, він був серед числа тих снятинських соколят, що взяли участь у лижних змаганнях, які відбулися 15–16 лютого 1937 р. у Косові⁴⁹. Згідно із щоквартальним звітом за липень, серпень і вересень 1937 р., снятинським “Соколом” відзначено високі спортивні результати В. Андрусяка з плавання⁵⁰.

У результаті проведеної роботи автор дійшов висновків, які зводяться до таких положень:

- Сокільський рух у Східній Галичині був сформований на зразок всеслов’янського товариства “Сокіл”, наслідуючи подібні польський і чеський рухи. Члени товариства робили наголос на фізичне виховання і пожежну підготовку. Потрібно наголосити, що на початку ХХ ст. кількість пожежно-гімнастичних товариств “Сокіл” на Снятинщині, та й загалом на Покутті, була низькою. Це було пов’язано з активізацією на цій території діяльності іншого подібного за змістом роботи товариства “Січ” під керівництвом Кирила Трильовського.
- У міжвоєнний період, починаючи з 1930-х рр., активізується робота снятинського “Сокола”. Членами товариства було звернено увагу на спортивно-гімнастичну роботу, проведення окружних і повітових змагань з різних видів спорту.
- Долучився до активної праці українського спортивного товариства “Сокіл” в Снятині найвідоміший її член Василь Андрусяк. Хоча він і не був головою товариства, проте відзначався енергійною громадською роботою, показував хороші спортивні результати з легкої атлетики, лижного спорту та плавання. Це стало хорошою основою для національно-патріотичного виховання молодого хлопця та важливим чинником у формуванні його націоналістичного світогляду.

На жаль, в межах цієї праці не вдалося розглянути такі аспекти діяльності українського спортивного товариства “Сокіл” в м. Снятин: характеристика діяльності членів товариства С. Александрюка, Д. Печенюка, В. Камада, М. Фрондзея, В. Москалика, М. Костинюк, С. Чорнушки та інших; непрості взаємини з іншими українськими (“Луг”, “Каменярі”, “Орли”-КАУМ, Український Спортовий Союз) і польськими молодіжними організаціями; боротьба українських політичних партій і культурно-освітніх організацій за опанування молодіжним гімнастично-спортивним рухом. Доцільно співвіднести архівний матеріал про діяльність українського спортивного товариства в Снятині та інших товариств краю з фотоілюстративним матеріалом, який знаходиться в музеях Снятинщини (народний музей визвольних змагань імені В. Андрусяка в Снятині, музей визвольних змагань Покутського краю смт Заболотів) і Прикарпаття (Івано-Франківський обласний музей визвольної боротьби ім. Степана Бандери) для впізнання і характеристики відомих громадських діячів, патріотів України.

Слід визнати, що через “Соколи” пройшли десятки і сотні молодих жителів Снятинщини, які на все життя зберегли сокільську виправку, високу моральність та громадську активність. Саме вони поряд з членами товариств “Пласт”, “Луг”, “Каменярі”, “Орли”-КАУМ, Український Спортовий Союз стали основою формування ОУН і УПА, узяли участь у національно-визвольних змаганнях українського народу наприкінці 1930-х – у середині 1950-х рр.

⁴⁷ Ibid., арк. 9, 9 зв.; “Зі сокільського життя. Снятин”, *Сокільські Вісти. Орган українського сокільства* 12, грудень (1935): 4.

⁴⁸ Звіти, протоколи, листування та інші матеріали про заснування і діяльність філіалів товариства у місцевості м. Снятин. 1909–1938 рр., ЦДІАУЛ, ф. 312, оп. 1, спр. 636, арк. 9, 9 зв.

⁴⁹ Ibid., арк. 16.

⁵⁰ Ibid., арк. 35.

**SNIATYN “SOKIL” AND THE FORMATION OF VASYL ANDRUSIAK’S
NATIONALIST WORLD-VIEW IN THE 1930’s**

Andrii KOROL’KO, Vasyl BURDULANYUK
State Higher Educational Institution
“Vasyl’ Stefanyk Precarpathian National University”,
Department of History of Ukraine,
Shevchenko str., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine,
e-mail: korolko_andr@ukr.net

Summary

The content and basic forms of activity of the Ukrainian sports society center “Sokil” in town Sniatyn are analyzed in the article. The Sokil movement in Eastern Galicia had much in common with the slavic society “Sokil”, imitating similar Polish and Czech movements. Society members emphasized paid attention to physical education and fire prevention training.

The prerequisites of setting up the “Sokil” movement in the province in the early twentieth century are described. It is pointed out that at that time there were attempts to organize some of its centers, and even some of them functioned in Sniatyn and village Stetseva of Sniatyn region for a short period of time. The First World War (1914–1918) and the national liberation movement of Western Ukrainians (1918–1923) caused the decline of the organizational and practical activities of the fire and gymnastic society “Sokil”. Fighting at war experienced and trained at the pre-war period members of “Sokil” suffered from considerable losses, some of them left their motherland, moved abroad.

In the interwar period, the work of Sniatyn “Sokil” was brisked up since the 1930s, despite the artificial obstacles of the Polish occupational authorities. According to the new statute on youth societies in Polish state, it was founded in 1933. Sniatyn “Sokil” in practical work specialized in the organization of athletics, swimming, skiing and volleyball. Members of the Society paid attention to gymnastics, organizing district and regional competitions in various sports. The cooperation of Sniatyn “Sokil” with sports associations and clubs of the region is shown.

Vasyl Andrusyak (1915–1946) contributed greatly to the activity of the Ukrainian sports society “Sokil” in Sniatyn, he was the most famous member of it and during the Second World War representing the National Liberation Movement Opposition, became a commander of sotnia “Zmii” of the UNU, a kuren otaman of kuren “Skazheni”, a commander of Stanislaviv TV-22 “Chorny lis”, a colonel of the UPA. Although he was not the head of the society, he performed vigorous public work, belonged to the top leaders of the society, was good at athletics, skiing and swimming. All these served good basis for the national patriotic upbringing of the young boy and played an important role in the formation of his nationalist world-view.

The author proves that in further research it is necessary to compare archival materials on the Ukrainian sports society activity in Sniatyn and other societies of the region with photo-illustrative materials of the museums of Sniatyn region (V. Andrusiak National Museum of Liberation Movements in Sniatyn, the Museum of Liberation Movements in the Pokuttia region in Zabolotiv) and Precarpathian region (Ivano-Frankivsk Regional Museum of Liberation Movements named after Stepan Bandera) to identify and characterize well-known public figures, patriots of Ukraine. Dozens and hundreds of young people of Sniatyn region were trained in “Sokil” who followed promoted in “Sokil” high standards of physical training, ethics and public activity for a lifetime. He stressed that they together with the members of “Plast”, “Lug”, “Kameniar”, “Orly”-KAUM, the Ukrainian Sports Union took part in the formation of the OUN and the UPA, participated in the national liberation movements of the Ukrainian people in the late 1930s – the mid 1950s.

Keywords: “Sokil”, “Sokil-Father”, Vasyl Andrusiak, Pokuttia, Sokil movement, sports competition.

REFERENCES

Zvity, protokoly, lystuvannia ta inshi materialy pro zasnovannia i diialnist filialiv tovarystva u mistsevesti m. Sniatyn. 1909–1938 rr., Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv, f. 312, op. 1, spr. 636, 41 ark. (in Ukrainian).

Zvity, protokoly, lystuvannia ta inshi materialy pro zasnovannia i diialnist filialiv tovarystva u mistsevesti na bukvy “Star – Sta”. 1903–1934 rr., Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv, f. 312, op. 1, spr. 675, 50 ark. (in Ukrainian).

Zvity, protokoly, lystuvannia ta inshi materialy pro zasnovannia i diialnist filialiv tovarystva u mistsevesti s. Tulukiv. 1930–1938 rr., Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Lviv, f. 312, op. 1, spr. 708, 92 ark. (in Ukrainian).

Haiduchok, Stepan. Deiaki tsyfry pro sokilsku organizatsiiu za 35 lit, *Sokilski Visty*, 9, veresen (1929): 7–11. (in Ukrainian).

Zi sokilskoho zhyttia. Bihy navprostets. Sniatyn, *Sokilski Visty. Organ ukrainskoho sokilstva*, 11, lystopad (1937): 5. (in Ukrainian).

Zi sokilskoho zhyttia. Lehko-atlietichni zmahannia. Sniatyn, *Sokilski Visty. Organ ukrainskoho sokilstva*, 8, serpen (1937): 7. (in Ukrainian).

Zi sokilskoho zhyttia. Okruzhni pershenstva u vidbyvantsi. Sniatyn, *Sokilski Visty. Organ ukrainskoho sokilstva*, 8, serpen (1938): 5. (in Ukrainian).

Zi sokilskoho zhyttia. Plavatski zmahannia. Sniatyn, *Sokilski Visty. Organ ukrainskoho sokilstva*, 8, serpen (1937): 8. (in Ukrainian).

Zi sokilskoho zhyttia. Sniatyn, *Sokilski Visty. Organ ukrainskoho sokilstva*, 5, traven (1938): 6. (in Ukrainian).

Zi sokilskoho zhyttia. Sniatyn, *Sokilski Visty. Organ ukrainskoho sokilstva*, 12, hruden (1935): 4. (in Ukrainian).

Supernytstvo 1937 (Stan tochkuvannia z dnia 20. IV. 1937), *Sokilski Visty. Organ ukrainskoho sokilstva*, 5, traven (1937): 2. (in Ukrainian).

Supernytstvo 1938. (Stan tochkuvannia z dnia 30. chervnia. 1938.), *Sokilski Visty. Organ ukrainskoho sokilstva*, 7, lypen (1938): 5. (in Ukrainian).

Fediv I. Vid 1894 do 1934 roku (Kilkist hnidz Sokola-Batka), *Sokilski Visty. Organ ukrainskoho sokilstva*, 6, cherven (1934): 11. (in Ukrainian).

Andrukhiv, Igor. *Ukrajinsjki molodizhni tovarystva Ghalychyny: 1861–1939 rr.* Ivano-Frankivsjk, 1994. (in Ukrainian).

Bazhanskyj, Mykhailo. *Vichno zhytymutj... Postati vid zarannja istoriji, azh do najnovishykh chasiv: Bioghrafichnyj slovnyk.* Ditrojt, 1984. (in Ukrainian).

Vaceba, Oksana. *Narys z istorii zakhidnoukrainskogho sportyvnogho rukhu.* Ivano-Frankivsjk: Lileja-NV, 1997. (in Ukrainian).

Vaceba, Oksana. “Sokilskyj rukh v Ghalychyni naprykinci XIX – pochatku XX st.”, in *Sokil-Batko: Sportyvno-rukhanove tovarystvo u Lvovi: Almanakh 1894–1904.* Lviv, 1996, 19–22. (in Ukrainian).

Ghujvanjuk, Mykola. *Sichovyj rukh u Ghalychyni i Bukovyni (1900–1914).* Chernivci: Zelena Bukovyna, 2009. (in Ukrainian).

Koverko, Bohdan. “Sokilskyj i sichovyj ghimnastychnyj rukh u Ghalychyni na pochatku XX stolittja”, *Tradyciji fizychnoji kultury Ukrainy: Zb. nauk. statej.* Kyiv, 1997, 62–74. (in Ukrainian).

Koghut, Mykola. *Komandyr Rizun. Do 55-kyh rokovyn zaghybeli polkovnyka Vasylja Andrusjaka-“Rizuna” (11.01.1915 – 24.02.1946).* Droghobych: Vydavnycha firma “Vidrodzhennja”, 2001. (in Ukrainian).

Sova, Andrii. “Prapornyctvo ukrainskogho pozhezhno-sportyvnogho tovarystva “Sokil”, Ghalychyni (1894–1939)”, *Naukovi zoshyty istorychnoho fakuljtetu. Lvivskyj nacionalnyj universytet imeni Ivana Franka*, no. 8 (2), (2006): 225–241. (in Ukrainian).

Sova, Andrii. “Dijalnist ukrainskykh tovarystv “Sokil” na Droghobychchyni”, *Droghobycjkyj krajeznavchij zbirnyk*, no. 9 (2005): 356–372. (in Ukrainian).

Trofym’jak, Bohdan. *Ghimnastychno-sportyvni orghanizaciji v nacionalno-vyzvolnomu rusi Ghalychyny (druga pol. XIX – persha pol. XX st.).* Ternopilj: Ekonomichna dumka, 2001. (in Ukrainian).